

הקרבת על מאראווי בפיליפינים - לקחים מלחימה בשטח אורבני

דין של הערים הנמצאות במרכז הלחימה ברור לחלוטין - הן ייחרבו עד היסוד, ותושביהן ייפגעו ויהפכו לחסרי כול ולפליטים. האם הכרעה פיזית של האויב בעיר יכולה להיחשב כניצחון עליו? התשובה המתבקשת, בעיקר לאנשי הצבא, היא כן מוחלט, אך הניצחון הצבאי לא יהיה שלם אם הפן ההומני לא יטופל בהתאם

נציגי ממשל לאנאו דל-סור פוקדים את מה שמכונה "שטח אפס" או "אזור הקרב הראשי" במאראווי, לראשונה לאחר סיום הסכסוך. שיקום פיזי, התאוששות כלכלית ושיקום אנושי לאחר סבב לחימה ארוך וממושך צריכים להיות אינטרס מדינתי

סא"ל (בדימוס) ד"ר דור דורן, קצין קשר לשעבר. מומחה באסלאם רדיקלי, עמית מחקר במכון למדיניות נגד טרור במרכז הבינתחומי הרצליה, מרצה באוניברסיטת בר-אילן

שאופיינה בהפעלת כוח צבאי אפקטיבי ובתמרון יבשתי משולב ומדורג.

הסכסוך הפנים-פיליפיני

הפיליפינים היא מדינת איים (קרוב ל-8,000). מינדנאו, האי הדרומי הגדול בפיליפינים, הוא ביתם של רוב המוסלמים החיים במדינה (כחמישה מיליון), שבה רוב האוכלוסייה נוצרית קתולית (106 מיליון תושבים).³

סכסוך אלים על אדמה, משאבים והשפעה דתית שנמשך עשרות שנים וגבה מחירים כבדים מהאוכלוסייה (כ-120 אלף הרוגים) הסתיים במשא ומתן בין ממשלת הפיליפינים ובין קבוצת המורדים הגדולה במדינה, חזית השחרור האסלאמית מורו (MILF - Moro Islamic Liberation Front) - משא ומתן שנמשך לסירוגין 17 שנה.⁴

ב-1971 ייסד נור מיסוארי את חזית השחרור הלאומית של מורו (MNLF - Moro National Liberation Front), ארגון שמטרתו הקמת מדינה מוסלמית עצמאית. בתיווכו של שליט לוב, מעמר קדאפי, התקיימו ב-1976 שיחות כדי להפסיק את הלחימה בין צבא הפיליפינים ובין הארגון. ב-23 בדצמבר נחתם הסכם טריפולי שבעקבותיו הוקם ב-1989 האזור האוטונומי של מינדנאו המוסלמית (ARMM - Autonomous Region in Muslim Mindanao).

המיעוט המוסלמי, שהרגיש את עצמו מותקף לנוכח הנוכחות הנוצרית המתחזקת במדינה, הגדיר את מרחב קיומו - הארכיפלג של סולו ומינדנאו - "דאר אל-אסלאם" הניצב מול "דאר אל-חרב" שבשליטת הנוצרים

לא הכול היו מרוצים מההסכם, ונוצר פיצול בקרב MNLF.⁵ שני ארגונים מוסלמיים פרשו והמשיכו בלחימה, כשהרקע לפרישה: סוגיות אסלאמיות הלכתיות. MNLF דגל במאבקו בעקרון השוויון מול הרוב הנוצרי (חלוקה צודקת של משאבי המדינה, השקעות בתשתית, חינוך ובריאות באזורי המוסלמים וכדומה), ואילו הפרשים נטו לבדלנות ולניתוק מהממשל המרכזי.

הארגונים הפרשים היו חזית השחרור האסלאמית של מורו, וארגון אבו סיאף ("אבי החרב") שבראשו עמד איסנילון הפילון, שכונה אבו-עבדאללה אל-פיליפיני. אבו סיאף קיבל ככל הנראה מימון מאל-קאעדה ודגל בטרור, שכלל הטמנת פצצות וחטיפות, במטרה להקים תיאוקרטיה נוסח איראן בדרום הפיליפינים.

מדינות המערב בראשות ארצות-הברית כיוונו את מאמציהן ואת יוזמות מדיניות החוץ שלהן בדרום מזרח אסיה נגד איום הטרור הנשקף בעיקר מאל-קאעדה ושותפיו. את הריק בהקשר הפיליפיני תפסה מלזיה, שהפכה לכוח העיקרי שנרתם לתווך בסכסוך ובתהליך השלום במינדנאו. מלזיה החלה את תפקידה בשנת 2001 כמתווכת בסבב השיחות הראשון שהתקיים בטרפולי, לוב.

הלחימה בשטח בנוי הרווי בבנייה פיזית ובאוכלוסייה בלתי מעורבת, על-פי רוב, הפכה לאתגר מרכזי של הצבאות בעידן הפוסט-מודרני. מרחב לחימה זה, שהפך לזירת הקרב המועדפת על ארגונים ועל שחקנים תת-מדינתיים, מקנה להם יתרונות ויכולות הישרדות שהיו נעלמים באחת בשדה הקרב הפתוח - בקרב המכריע ככוח מול כוח.

מרחב הלחימה האורבני, התלת-ממדי, מאפשר ללוחמי ארגוני הטרור והגרילה לקזז מיכולות הצבא, להתיש ולהקזי את דם חייליו, להסתתר מאחורי האוכלוסייה המשמשת כמגן ובשורה התחתונה - להפוך לכוח שווה ערך שמכתיב את כללי המשחק. נוסף על יתרונות אלה נהנים הארגונים התת-מדינתיים מהשיח הפוסט-הרואי שפשה בחברה המערבית ושלפיו החברה רגישה לנפגעים (של כל הצדדים) ולנזק האגבי, ואינה מוכנה לשלם את מחירי המלחמה כבעבר. שיח פוסט-מודרני זה מהווה חסם עבור הצבא בהפעלה מלאה של עוצמותיו במרחב האורבני, לא רק בשל החשש מריבוי נפגעים אלא גם מחשש לאובדן הלגיטימציה לפעולתו.

לחימה במרחב האורבני הפכה נפוצה ביותר. ללחימת צה"ל המוכרת בערי הגדה המערבית, בעיירות דרום לבנון ובעיקר ברצועת עזה, נוספו בשנים האחרונות קרבות עירוניים של הצבא האמריקני בערי עיראק. קרבות אלה פרצו בהתקוממות העממית לאחר הפלישה האמריקנית ב-2003, ובשנים האחרונות ברחבי עיראק ובסוריה באמצעות סדרת קרבות עירוניים של כוחות קואליציה עיראקיים-כורדים ואחרים, בהנחיית האמריקנים ובהדרכתם.

הקרבות המפורסמים שנערכו בעיר אל-מוצ'ל שבעיראק ובבירת דאעש אל-רקה בסוריה, שעליהם כתבתי בעבר **במערכות**,¹ אופיינו בהרס מוחלט של התשתיות הפיזיות ובפגיעה מסיבית באוכלוסייה אזרחית למרות כל המאמצים להימנע מכך. מאמר זה ידון בלקחי קרב עירוני ארוך והרסני שהתקיים במהלך 2017 בפיליפינים, במקביל לקרב על אל-רקה - הכיבוש מחדש של העיר מאראווי, בירת מחוז לאנאו דל-סור שבאי מינדנאו, על-ידי צבא הפיליפינים - מידי מיליציות מוסלמיות סלפיות ששימשו כשלוחות דאעש ואל-קאעדה בפיליפינים.

העיר עלתה לכותרות העולמיות בדיוק כשדאעש החל לאבד שליטה על אל-מוצ'ל ועל אל-רקה במזרח התיכון. רבים הניחו כי סיפור ההצלחה של דאעש נגמר, ואולם מתוך ההריסות והאפר הרים הארגון את ראשו בפיליפינים וקרא למג'אדהין ולכל מוסלמי המאמין בח'ליף אבו בכר אל-בע'דאדי, לסייע בשחרור אדמות האסלאם הקדושות שבמאראווי.²

מאמר זה ידון בקווי הדמיון שבין הסכסוך בפיליפינים ובין הסכסוך הישראלי-פלסטיני, בגורלה של עיר שארגון תת-מדינתי מחליט שתשמש כקו ההגנה האחרון שלו ולוקח את תושביה כבני ערובה, ובלקחים מלחימה בשטח אורבני,

לצד שיחות ולחימה, במשך כעשור, הצליחה מלזיה להביא את הצדדים לחתימה על הסכם בנגסמורו באוקטובר 2012. ההסכם שנחתם ב-23 ביולי 2014 בטקס רב רושם, נערך בארמון הנשיאותי במנילה. בטקס נכחו ראש ממשלת מלזיה, נגיב רזאק, שממשלתו תיווכה בשיחות השלום, נשיא הפיליפינים הנשיא בניגו אקינו ומנהיג המורדים מוראד אברהים. על פי ההסכם התחייבו המורדים לפרק את כוחות הגרילה, למסור את נשקם ולבנות מחדש את קהילותיהם. במקביל, נקבע כי אזור אוטונומי מוסלמי המורכב מחמישה מחוזות יוחלף בישות בעלת סמכויות רבות יותר וייתכן שגם רחבה יותר בשטחה שתיקרא בנגסמורו⁶ - הכינוי של המוסלמים ושל הקבוצות האתניות הנוספות בדרום הפיליפינים.⁷

"בואו נחליף את הכדורים בפירות מבשילים, את הציניות בתקווה, את ההיסטוריה המלאה בצער בעתיד של הרמוניה, שלום ושגשוג", אמר הנשיא הפיליפיני אקינו בטקס. "לא אתן לשלום להיחטף מעמי שוב. לא כעת, כשכבר נקטנו את הצעדים הקשים והמשמעותיים ביותר להשיגו. אלו שרוצים לבחון את המדינה, ייענו בתגובה תקיפה"⁸.

ההסכם נחתם כאמור עם חזית השחרור האסלאמית של מורו, שהתנתקה מארגוני טרור אזוריים הקשורים לאל-קאעדה. ההסכם היה גם בבחינת מפת דרכים שהייתה אמורה לאפשר ל-MILF להפוך מתנועת מרי מחומשת, לשחקן פוליטי לגיטימי במגרש הפיליפיני.

מאוטה אמונים למנהיג דאעש בע'דאדי, ובכך למעשה ייסדו את השלוחה של דאעש בדרום הפיליפינים. השניים שוכנעו שהתשובה לבעיות מינדנאו היא החלת השריעה, וכאיש קשר ואחראי למימון מונה איש דאעש מחמוד אחמד ממלזיה, שנע על ציר סוריה-אינדונזיה-פיליפינים ודאג להעביר כ-600,000 דולרים לצורכי הלחימה.¹¹

רבים בפיליפינים ומחוצה לה חששו מכך שבדרום המדינה מתגבשת וְלֵאִיָּה (מחוז של דאעש המשמש מוקד לשיתוף פעולה מבצעי אזורי של ארגוני טרור). שיא ההצלחה של אותם ארגונים נרשם במאי 2017, כשהקואליציה המכונה ISAG (Islamic State and Affiliated Groups) השתלטה בקלות מפתיעה על העיר מאראווי, והכריזה כי היא בירת שלוחת דאעש בדרום מזרח אסיה.

המורדים המוסלמים שרפו עד היסוד כנסיות ובתי ספר, והפכו את התושבים למגינים אנושיים. כאוס מוחלט השתלט על העיר שבמהלכו נמלטו עשרות אלפי תושבים מבוהלים מן העיר והפכו לפליטים בארצם. למיליציות מאוטה ואבו סיאף חברו מיליציות נוספות בעלות אידיאולוגיה סלפית:

BIFF (Bangsamoro Islamic Freedom Fighters), Junud) JAK ו- AKP (Ansar al Khilafah Philippines) (al Khilafah). מיקומה הגיאוגרפי של מאראווי במרכז האי מינדנאו הפך אותה ליעד נוח עבור לוחמי דאעש, עקב קרבתה לאזורי הפעילות של אבו סיאף בצפון האי ולאזורי הפעילות של מיליציות מאוטה בדרומו.

אסטרטגיית הפעולה של המאוטה

האסטרטגיה של מיליציות המאוטה נבנתה מכמה ראשי חץ עיקריים:

1. במקום לצאת להילחם בג'ונגלים ובהרים, עיצב ISP (Islamic State Philippines) את כוחו ללחימה בסביבה האורבנית. הנחת המוצא הייתה שהדבר יחייב את צבא הפיליפינים לחדור למרכז העיר, תוך גרימת נזק תשתיתי רב ופגיעה באוכלוסייה, ויצריך אותו ללחום בתוך תת-קרקעי - עובדות שיסייעו למאוטה להציג את צבא הפיליפינים כאחראי להרס, להרג ולטבח.
2. העמדות וקווי ההגנה של המאוטה בעיר הפכו לקומפקטיים יותר, וניתן להפעיל מגוון רחב של מטעני חבלה מאולתרים בתוך מבנים, גשרים ומכוניות ובסביבת בני אדם.
3. חטיפות אזרחים לצורכי הגנה ומיקוח - שימוש בבני ערובה לא רק כמגינים אנושיים אלא גם כפצצות אנושיות נגד כוחות הצבא.

אסטרטגיה זו, שממנה נגזרה הטקטיקה של המאוטה, חיפתה על הא-סימטריה בין הצדדים הנלחמים ועל היתרון המספרי העצום של צבא הפיליפינים. היא העצימה את יכולות מאוטה במרחב הלחימה האורבני, המכוונות לפגיעה במורל הלוחמים ומשפחותיהם, וליצירת דה-לגיטימציה מקומית ועולמית לכוח הצבאי הפיליפיני, המייצג אומה נוצרית הטובחת, לכאורה, במיעוט מוסלמי.¹²

צבא הפיליפינים והלחימה בשטח הבנוי

צבא הפיליפינים היה חסר ניסיון וללא יכולות אמיתיות בלחימה בשטח האורבני. לפני מאראווי, ל-AFP היה ניסיון מוגבל בקרבות עירוניים. האימונים התמקדו בלחימה

במקום להילחם בג'ונגלים ובהרים, עיצב ISP את כוחו ללחימה בסביבה האורבנית. הנחת המוצא הייתה שהדבר יחייב את צבא הפיליפינים לחדור למרכז העיר, תוך גרימת נזק תשתיתי רב ופגיעה באוכלוסייה, ויצריך אותו ללחום בתוך תת-קרקעי - עובדות שיסייעו למאוטה להציג את צבא הפיליפינים כאחראי להרס, להרג ולטבח

חשוב לראות בהסכם רעידת אדמה פוליטית בפיליפינים שכן המיעוט המוסלמי, שהרגיש את עצמו מותקף לנוכח הנוכחות הנוצרית המתחזקת במדינה, הגדיר את מרחב קיומו - הארכיפלג של סולו ומינדנאו - "דאר אל-אסלאם" הניצב מול "דאר אל-חרב" שבשליטת הנוצרים.⁹ להגדרות הללו התווספו מרכיבים ששימרו את העימות הדתי והחריו אותן, ובהם המצוקות הסוציו-אקונומיות הקשות והמתמשכות של המוסלמים בדרום ותחושת הניכור שלהם כלפי המדינה בעלת הצביון הקתולי שנקטה כלפיהם מדיניות מקפחות, לרבות התיישבות נוצרים באזורים מוסלמיים.

במקביל להידברות עם הממשל המרכזי במנילה החלו להתבסס בדרום הפיליפינים ארגוני טרור ג'אדיסטים נעדרי כל מוכנות לפשרה כמו ארגון "מאוטה", שבראשו שני אחים מקומיים: עומר ועבדאללה מאוטה.¹⁰ בספטמבר 2014 נשבעו האחים

נשיא הפיליפינים רודריגו דוטרטה משוחח עם חיילים על משבר מאראווי. עם נפילת העיר בידי המורדים המוסלמים הכריז על האי כנתון תחת ממשל צבאי וכשטח צבאי סגור, בשלב הראשון ל־60 יום

כמעט דוקטרינרית. כתוצאה מכך נדחתה הפשיטה, ובפועל שימשה את המורדים להשתלטות מאוחרת יותר על העיר, שאותה תכננו לפרטי פרטים מראש, ובכך הפכו אותה לבירת מחוז הח'ליפות האסלאמית בדרום מזרח אסיה.

תגובת צבא הפיליפינים

עם נפילת העיר בידי המורדים המוסלמים הכריז דוטרטה ב־23 במאי 2017 על האי כנתון תחת ממשל צבאי וכשטח צבאי סגור, בשלב הראשון ל־60 יום.¹⁴ בהמשך הוטל מצור מלא על העיר, וכל הכניסות והיציאות ממנה נותרו על־ידי צבא הפיליפינים.¹⁵ הנשיא שיגר לעיר כוחות שהונחו למגר ולהשמיד את המורדים, ובשפתו הציונית, כעבור שלושה ימים, ב־26 במאי, אמר לחייליו: "אם אתם נופלים, אני נופל איתכם, אבל המשטר הצבאי הזה והשלכותיו, אני ורק אני אהיה אחראי לו. אתם רק תעשו את העבודה, אני אדאג לשאר".¹⁶

הרעיון להטיל מצור על עיר שבה מרוכזים כל כוחות האויב נשען על הדוקטרינה של הקצין הצרפתי רוג'ר טרנקייה משנות ה־50-60 של המאה ה־20, על רקע מלחמת אלג'יריה והודו-סין.¹⁷ הוא מתבסס על שלושה שלבי מפתח בלחימה:

1. בתחילת ההתקוממות וכדי למנוע את התפשטותה ואת התמוטטות מוסדות המדינה, ישתלטו כוחות צבא ומשטרה

בג'ונגל, שם צבר הצבא ניסיון באמצעות דיכוי של קבוצות אסלאמיות שונות ושל צבא העם הלאומי (NPA), הקבוצה הקומוניסטית של המורדים. בעקבות השתלטות מאוטה ואבו סיאף על מאראווי ללא התרעה ובהפתעה מוחלטת, נדרשו AFP - החיילים, הנחתים, אנשי הצי וצוותי האוויר והכוחות המיוחדים - להסתגל במהירות למציאות חדשה ושונה.

למעשה, שר ההגנה הפיליפיני דלפין לורנזו היה זה שהצביע על חולשות הצבא הפיליפיני בלחימה. הוא הדגיש בעיקר את חולשות המודיעין הלקוי, ואת החוסר באמצעים לצורכי ISR (Intelligence, surveillance and reconnaissance). בשל כך המליץ לנשיא רודריגו דוטרטה להגדיל את תקציבי הרכש של אמצעי מודיעין מכל סוג.¹⁸

השתלטות מאוטה על העיר

ב־23 במאי 2017 החלו כוחות הביטחון של הפיליפינים לבצע פשיטה על העיר מאראווי כדי ללכוד את מנהיג קבוצת אבו סיאף איסנילון הפילון, ואת האמיר המוצהר-מטעם-עצמו של המדינה האסלאמית במזרח אסיה, עבד אל-כרים מאוטה. המורדים מהפלגים השונים התגלו עד מהרה כאגוז קשה לפיצוח, והכוחות הפושטים דיווחו על התנגדות קשה מהצפוי. הם נתקלו בעמדות הגנה בנויות היטב, בנתיבים סמויים, בסליקים של תחמושת ומחסני נשק ובתוכנית הגנה עירונית

על האזורים האורבניים, ויחסמו באופן הרמטי ערים לצורך בקרה ופיקוח.
2. בשלב השני, משום שהאזורים המאוכלסים משמשים מסתור ומקור אספקה למתקוממים, על הצבאות לנקות את הערים ואת האזורים האורבניים מגורמי טרור חתרניים ומבסיסי אספקה.

3. בשלב השלישי תונחת מכה סופית על המתקוממים בבסיסיהם ובמקומות המסתור שלהם, הודות לפעולות של יחידות עילית ובשיתוף פעולה אווירי.

הסבר נוסף להטלת המצור ולכיתור העיר מאראווי ניתן לראות בניתוח התיאוריה של גנרל רוברט סקילס, שפיקד על הקולג' למלחמה של הצבא האמריקני ב-1997. סקילס קבע שזו טעות להיכנס לערים, והציע "גישה עקיפה" שכללה כמה רעיונות של התיאורטיקן הצבאי הנרי בזיל לידל הארט.

סקילס חקר את הפוטנציאל המבצעי של "גישה עקיפה" ללחימה עירונית המבוססת על איסוף מודיעין, מצורים,

מהלומות נבחרות ותפיסת נקודות מפתח אסטרטגיות. הוא היה מודע למחיר של חיי אדם שגבו משימות לחימה עירוניות, והעדיף לכתר עיר אויב ולהקים סביבה טבעת חנק היקפית, על-פני הקזת הדם שבחדירה ובתקיפה ישירה. לשיטתו, בעזרת מל"טים הטסים בגובה רב, יכול הכוח התוקף להשתמש בתחמושת מדויקת נגד מטרות נקודתיות, וכך לרוקן את משאבי העיר המכותרת ולהתיש את האויב. גישה זו לא התאימה לצבא הפיליפינים בשל היעדר אמצעי מודיעין הולמים, מל"טים ואמצעים אחרים, ובעיקר בשל נחישות הנשיא דוטרה לעקור מן השורש את המורדים המוסלמים ולחסלם בפריצה לתוך העיר שבה התרכזו.¹⁸

מפשיטה ללכידת מנהיג אבו סיאף, הפילון, ב-23 במאי 2017, מצא עצמו צבא הפיליפינים שוקע בלחימה בשטח בנוי, למשך חמישה חודשים, לחימה שאליה מוכנתו וכשירותו היו לקויות

התפתחות הלחימה בעיר

מפשיטה ללכידת מנהיג אבו סיאף, הפילון, ב-23 במאי 2017, מצא עצמו צבא הפיליפינים שוקע בלחימה בשטח בנוי, למשך חמישה חודשים, לחימה שאליה מוכנתו וכשירותו היו לקויות. בשבוע הראשון של הלחימה, לאחר כיתור העיר והשתלטות על מבואותיה, התברר לכוחות הממשלה כי האויב מחופר היטב, העיר ממולכדת והטרוריסטים מסתתרים במערכת תת-קרקעית שהוכנה מראש. מניין הקורבנות החל לעלות (17 חיילים, 65 מורדים ושלושה שוטרים). את פרברי העיר כבש צבא הפיליפינים במהירות, המורדים נעו

איסנילון טוטוני הפילון (אבו עבדאללה אל-פיליפיני), מנהיג הארכון המוסלמי אבו סיאף שפרש והמשיך בלחימה, כשהרקע לפרשה: סוגיות אסלאמיות הלכתיות

ובמהירות לתוככי העיר, שהוכנה ללחימה, שם המתינו להם צלפים מיומנים שפגעו במטרות בהצלחה מרבית ובלמו את ההתקדמות המהירה.

בשלב זה החלה בריחה המונית של תושבים המומים והרס רציני על-ידי כנופיות שכונו "נערים מקומיים". אלפים נשארו ונתפסו כבני ערובה על ידי המורדים.

בעקבות האירועים והלחימה הכריז מפקד משטרת מאראווי, צ'ף פרסון אסדיל: "החבר'ה האלה יודעים להילחם, נראה שהם עברו אימונים והכשרה".¹⁹ מפקדי הכוחות מפנימים כי תאריך היעד האחרון שהציב הנשיא דוטרה למיגור המורדים - 22 ביולי 2017 - אינו מציאותי.²⁰

מבחינת הצבא הפיליפיני, כיבוש העיר מידי המורדים התבצע בשיתוף ה-SLICE-ing (אסטרטגיה, איתור, בידוד, צמצום/הגבלה וחיסול - Strategize, locate, isolate, constrict and eliminate). מתאר לחימה זה התבסס על חלוקת העיר לשלושה אזורים, שלכל אחד מהם הוקצו

יחידות מהמרינס והצבא, מגובים ברק"ם וקני ארטילריה. בכל אזור, הכוח פעל לאיתור ובידוד המורדים באמצעות הצבת כוחות פיזית או יצירת אפקטים באש כבדה שמנעה את התקדמותם/נסיגתם וריתקה אותם למקומותיהם. נקיטה גישה ה-SLICE שהתפתחה תוך כדי לחימה הצריכה התקדמות איטית ומחושבת כדי להימנע מפגיעה בבלתי מעורבים, ולצמצם את האבדות והנפגעים לכוח הצבאי.²¹

הלחימה הקרקעית מאמצע מאי ובמהלך יוני-יולי התאפיינה בלחימה בשטח בנוי, מרחוב לרחוב, מבית לבית, מחדר לחדר. הכוח הצבאי נאלץ להסתייע באש ארטילרית ובאש מן האוויר, אשר לצד התקדמות הכוח דרך קירות הבתים, הרסה לחלוטין את התשתית העירונית.

בעקבות חשיפת לוחמים זרים בקרב המורדים ממדינות כמו מלזיה, אינדונזיה וסינגפור, חברו כמה מדינות (פיליפינים, מלזיה ואינדונזיה) והקימו כוח ימי ואווירי משותף לפיקוח על הים מסביב למינדנאו.²²

במקביל לכך שצבא הפיליפינים כבש מחדש רבעים בעיר, העצימו המורדים את לוחמת התקשורת שלהם והציפו את הרשתות במידע, שהתברר כשקרי, כאילו הם שולטים בחלקים נרחבים יותר בעיר. כך יצרו מצג שלפיו שליטתם בשטח איתנה.²³

בשבוע החמישי ללחימה בעיר, מפקד US Pacific Command האמריקני, אדמירל הארי האריס, התריע וקרא לכל מדינות האזור לראות במתרחש במאראווי קריאת השכמה.²⁴

לקחים טקטיים מהקרב במאראווי

הקרב על מאראווי התאפיין במיקרו סביבות לחימה, שבוצעו על-ידי לוחמים בודדים או קבוצות לחימה קטנות. התמרון היבשתי של צבא הפיליפינים לתוך העיר לא הותיר כל סיכוי למורדים, כשהתמרון היבשתי בסיוע כוח אש מהאוויר

כוחות פיליפיניים במאראווי. הקרב במאראווי המחיש שוב את נחיצות השריון בקרב בשטח האורבני בשילוב עם הכוחות הרגליים, טנקים ונגמ"שים, כשיטה בלחימה בעיר

שימשו כוח עזר טכני משמעותי לצבא הפיליפיניים בלחימה, בהדרכה, בתכנון, במודיעין וכדומה, אך לא בלחימה פעילה.²⁹ החוסר באמצעי ראיית לילה הביא לכך שמרבית הכוח הלוחם הפיליפיני היה סטטי בלילות, ועסק במשימות הגנה על עצמו או על חלקים בעיר שנכבשו.

כוחות MARSOG היו יעילים כאשר הופעלו בלילה. הם צלחו מכשולים ומלכודות פתאים שנחשבו למסוכנים בשעות היום, וביצעו תקיפות פתע ישירות על עמדות המורדים תוך ניצול אמצעי ראיית הלילה שברשותם. היתרון המכריע של יכולת הלחימה בלילה אפשר להם לכבוש עמדות אויב, ולהחזיק בהן עד להגעת כוחות שהחליפו אותם עם שחר.

כוח המשימה המיוחד האמריקני

כוח המשימה המיוחד האמריקני (Special Operations Task Force) SOTF 511 הוא הכינוי שניתן לכוח אמריקני למבצעים מיוחדים שיועד לפיליפינים. ייעוד הכוח - תמיכה גורפת בכוחות המזוינים של הפיליפינים (AFP) במאבקם בטרור בדרום המדינה. (Joint JSOTF-P) פעל לצד ה־AFP כדי להביס את ארגוני הטרור וליצור את התנאים הדרושים לשלום, יציבות ושגשוג.³⁰ המפתח להצלחתו של SOTF 511 התבסס על הקשרים החזקים שנוצרו עם שותפים מרכזיים בכל מה שמכונה JIIM (Joint, Interagency, Inter-Government and

וארטילריה הכריעו את המורדים והרסו את מרבית בנייני העיר. הקרב מבית לבית, תוך חיסול קיני המורדים פיזית, הוכיח שלא ניתן להסתמך על האש ועל הכוח האווירי להכרעה בקרב. החתירה למגע פיזי עם האויב היא זו שהביאה להכרעה ולניצחון.²⁵

הפרופסור האוסטרלי גרג פילי, שניתח את הלחימה במאראווי והגדיר אותה "האירוע הכי משמעותי בדרום מזרח אסיה ב־15 שנים האחרונות",²⁶ הגיע למסקנה כי הטנ"ה - טכניקות, נהלים והוראות (Tactics, techniques and procedures) של צבא הפיליפינים - הם אלו שסייעו לו להצליח במשימתו בכיבוש העיר ובהכרעת האויב. הצבא הפיליפיני הדגים בלחימה את חשיבות הפו"ש,²⁷ את חיוניות התיאום ואת הסנכרון המיטבי של כוח האש מפלטפורמות שונות.²⁸

לחימה לילית ואמצעי ראיית לילה

שני הצדדים, צבא הפיליפינים והמורדים, סבלו מהפעלה מוגבלת מאוד של האמל"ח בלילות ולכן כמעט לא נלחמו במהלכם. הכוחות הלוחמים היחידים שצוידו באמצעי ראיית לילה היו הנחתים הפיליפינים (The Marine MARSOG) - Special Operations Group) וכוח המשלוח של הכוחות המיוחדים של אוסטרליה (The Special SOCOMD - Operations Command). האוסטרלים והאמריקנים

הסולטאנים של לאנאו מגישים מכתב פתוח לנשיא רודריגו דוטרה, הקורא לפתרון מהיר של משבר מאראווי

המודיעין המתקבלים מהם בזמן אמת. לפיכך, יש לתכנן את הסיוע האווירי כך שיהיה רציף ואמין משום שהוא מהווה גורם המשתק את פעולות האויב ומאפשר לכוחות הקרקעיים להמשיך במשימותיהם.

סימון כוחותינו

לצורכי זיהוי ומניעת תקיפה מהאוויר ופגיעה בלתי מכוונת בכוחות הצבא הקדמיים, השתמשו הכוחות בסימני זיהוי. האויב הבין זאת וניסה להטעות על-ידי שימוש בסימני זיהוי דומים לאלה של הצבא, וכן על-ידי האזנה לרשתות הקשר השונות.

הפעלת אש ישירה

תותחנים בצבא הפיליפיני השתמשו בתותח הוביצר 105 מ"מ בירי אש ישירה לצורכי חדירת קירות בטון עבה, השכיחים בבנייני העיר מאראווי. הירי תרם רבות להרס המוחלט של הבתים בעיר.

הפעלת כוחות הנדסה לצורכי פריצה

במהלך הלחימה בעיר הייתה דרישה רבה לאמצעי פריצה. דרכי הגישה שהיו ממוקדות, ממוקשות ולעיתים תחת אש צלפים, חייבו את הכוחות לנוע בדרכים עקיפות או להפעיל כוחות הנדסה ייעודיים לפיצוץ מטעני הצד, פינוי מחסומים ומתחסים ועוד.

רבים מהמבנים בתוך העיר נבנו מבטון מזוין, עבה. לחדירתו נדרש הכוח לשני שלבים: בשלב הראשון פיצוץ עם חנ"ם, כדי להרחיק את הבטון, ולהותיר לשלב השני את חיתוך הברזל שנותר, במכשירי חיתוך הידראוליים.

במבנים שבהם ניתן היה לייצר "חורי עכבר" למעבר דרך הקירות, העדיף הצבא לפעול כך ולהקטין את הנזק למבנים מחד גיסא, כשחיליו נעו בביטחון רב וללא נפגעים מאידך גיסא. כך, כמו בשכם במבצע "חומת מגן" ב-2002, הפתיעו את האויב.

פינוי הריסות לפתיחת צירים, לתנועה ולפינוי

בתוכנית ההגנה על העיר תכנן האויב להקשות על תנועת הכוח הצבאי על-ידי מיקוש, מלכוד והנחת מכשולים כבדים כמו מכוניות, לאורך ולרוחב של צירי תנועה מרכזיים. ואולם, למערך

(Multinational-enterprise).

ה-JIIM הסתמך על תקשורת רשתית שבה התקיים שיתוף מידע בכל הרמות, דבר שאפשר קבלת החלטות מהירה וחשובה באמצעות הסמכות והאמון הקיימים.³¹ זוהי דוגמה מאלפת להצלחת תפיסת פיקוד המשימה, בין אם היא מיושמת בין שותפים או בין פקודים בתוך יחידה אחת.³²

שילוב שריון בלחימה

הקרב במאראווי המחיש שוב את נחיצות השריון בקרב בשטח האורבני בשילוב עם הכוחות הרגליים, טנקים ונגמ"שים, כשיטה בלחימה בעיר. צבא הפיליפינים הפעיל צוותי קרב משולבים (חי"ר, שריון והנדסה) שנעו עקב בצד אגודל ובכך הבטיחו כוח אש רציני, מיגון לכוחות הרגליים, התגברות על מכשולים ובמקרה של נפגעים - חילוץ בטוח לאחור.

עם זאת, סוגיית ניידות הכוחות בעיר בלחימה לימדה כי רחובות שניזוקים בלחימה והופכים לעיי חורבות עשויים לפגוע ביכולת התמרון והמעבר של הכלים המשוריינים, ולהופכם למטרות קלות לצלפים וליריב הממתין במארבים. הפתרון שנמצא הוא הפעלת דחפורים לפילוס וניקוי השטח. הטכניקה כונתה "התקדמות בדילוגים".

מיקוד בנתיבי נסירה אפשריים של האויב

במאראווי השתמשו המורדים בנתיבי נסירה מכוסים או ב"חורים" (שנחפרו בקירות או ברצפות, או מעברים מוסתרים במרתפים וכדומה). נתיבים מוסתרים אלו אפשרו לאויב תנועה בטוחה אל עמדות הקרב או נסירה והיעלמות. כשנתיבים כאלה התגלו לצבא הפיליפיני, היו כוחות ההנדסה אמונים על הקרסתם הפיזית או באמצעות חנ"ם, ועל-פי הצורך תוך שימוש בגז מדמיע כדי להבריח את המורדים החוצה ולזנב בהם. לרוב בפעילות כזו שולבו גם מל"טים שתפקידם היה לזהות את מקומות הכניסה והיציאה ל"חורים" על-פי העשן. שיטה זו חסכה צורך בשיגור כוחות רגליים ללחימה בתווך התת-קרקעי, לחימה הדורשת מיומנויות ואמצעים מיוחדים שלא היו בנמצא בצבא הפיליפינים באותה עת.

שימוש במל"טים

בקרב על העיר הפעילו שני הצדדים מל"טים, בעיקר למשימות מודיעין ותצפית. המל"טים בצבא הפיליפינים הופעלו עד לרמת המחלקה, מתוך כוונה לאבטח את תנועת הכוח ולהימנע מירי דר-צדדי, וכמובן לזיהוי ניסיונות חדירה ותקיפה של המורדים. נגד הכוח הצבאי ולגילוי צירי בריחה ומילוט של האויב. הכוחות המורדים השתמשו באמצעים זמינים, זולים, שמצויים על המדף ופשוטים להפעלה, בעיקר כדי לזהות את תנועת הצבא בעיר ולפיה לתכנן את מערך המלכודים והמארבים.

סיוע אווירי קרוב

הצבא הפיליפיני נעזר באופן יעיל בסיוע אווירי קרוב בסריקות שנערכו מבית לבית. עם זאת, כשהאויב זיהה פעילות אווירית מעליו (ויזואלית או קולית) הוא חדל לנוע בשטח, חמק לעומק האדמה והמתין עד יחלוף זעם, כלומר, עד שלכלי הטיס יאזל הדלק או הזמן מעל המטרה.

העובדה שיש מגבלות זמן וצורכי תדלוק לכלי טיס מסוגים שונים מגבילה את אפקטיביות הכלים ופוגעת ברצף דיווחי

המכשולים התוספה תוצאת ההפצות מן האוויר ומן האש הארטילרית. הריסות המבנים ופסולת בנייה המוטלת בצירי התנועה העצימו את הקושי במעבר דרכם, הסתירו את פתחי ה"חורים" (במקומותינו - פירים של מנהרות תת־קרקעיות) וכן שימשו כעמדות מסתור וירי לצלפים. כדי להתגבר על המכשולים בצירי התנועה, השתמש צבא הפיליפינים ב"דובי" הידוע (ממבצע "חומת מגן") - כלומר בדחפורי D-9.

צלפים

הלחימה בשטח העירוני היא גן עדן לצלפים משני צידי המתרס, כשבמקרה של מאראווי תכננו המורדים מראש את מיקום עמדות הצלפים, כולל עמדות חלופיות. בתחילת הקרב הם היו יעילים אך ככל שמשך הלחימה התארך והאויב איבד שטח, האפקטיביות של צלפיו נפגמה. צבא הפיליפינים, שהיה מצויד באמצעי צליפה טובים יותר ובסיוע מערבי, הקטין את אפקטיביות צלפי האויב באופן משמעותי. עם זאת, לעיתים ההגנה הטובה של לוחמי המיליציות בעיר הייתה הסתתרות מאחורי אזרחים חטופים או בלתי מעורבים - עובדה שמנעה פגיעה פיזית בהם.

היום שאחרי

מחירי הקרב לשחרור מאראווי היו גבוהים. הדעות על מידת הנזק שנגרם לתשתיות העיר שונות, ואולם תצלומי אוויר מצביעים על כך שחלקים נרחבים של העיר נהרסו, ורובעי מגורים שלמים פשוט הושטחו. הבנק העולמי, למשל, מעריך כי ייתכן שיחלפו יותר משני עשורים ומיליארדי דולרים על־מנת להחזיר את מאראווי למצבה המקורי ולשקמה. את מחיר המלחמה האמיתי שילמו, כצפוי, תושבי העיר. ההערכה היא שכ־1.1 מיליון איש מהעיר וסביבתה נאלצו לעזוב את בתיהם והפכו לפליטים בארצם ובכך יצרו בעיה חדשה לשלטונות. אלה ששבו לעיר - לא מצאו את בתיהם, שהפכו לעיי חרבות.

מחירי הקרב לשחרור מאראווי היו גבוהים. הדעות על מידת הנזק שנגרם לתשתיות העיר שונות, ואולם תצלומי אוויר מצביעים על כך שחלקים נרחבים של העיר נהרסו, ורובעי מגורים שלמים פשוט הושטחו

מאות אזרחים נהרגו, כ־1,000 מורדים מוסלמים מקבוצות שונות נהרגו, לצבא הפיליפיני היו 200 אבדות ו־1,000 פצועים, וראשי קבוצות המורדים, הפילון ועומר מאוטה, חוסלו.³³ שיקום פיזי, התאוששות כלכלית ושיקום אנושי לאחר סבב לחימה ארוך וממושך צריך להיות אינטרס מדינתי. נוסחת 3R (Reconstruction, Recovery and Rehabilitation) עם דה־רדיקליזציה חייבת להיות מיושמת בשטח שנכבש מחדש מידי המורדים המוסלמים. במקרה מאראווי, ניתן לומר כי הצבא הפיליפיני ניצח בקרב אך הפסיד במלחמה, בעיקר בשל הכישלון בתקשורת. אף שקואליציית המורדים נקטה טרור, לקחה בני ערובה, ערפה ראשים, ביצעה פעולות התאבדות,

הפעלה מלכודים מסוגים שונים וחבלה בתשתיות העיר, הנרטיב הפיליפיני שלאחר הלחימה נוהל בתקשורת ברשלנות. כתוצאה מכך, הטילו עשרות אלפי הפליטים המתוסכלים את האשמה במצוקותיהם ובסבלותיהם על הצבא (הצבא הואשם בפשעים נגד האנושות) ועל הממשלה.³⁴

סיכום

ב־17 באוקטובר 2017 ביקר דוטרטה במאראווי והכריז על ניצחון. מאראווי נהרסה מן היסוד, ותושביה, שסבלו תחת השליטה של קואליציית המורדים המוסלמים, הפכו לפליטים חסרי בית בארצם. הניצחון הצבאי על האויב בלחימה בשטח אורבני הושג, כשאת כיבוש העיר ושחרורה מידי המורדים המוסלמים יש לראות כחוליה בשרשרת הניצחונות הצבאיים על דאעש בעיראק ובסוריה ובחיסול הכוח הלוחם שלו. דינן של הערים הנמצאות במרכז הלחימה במאה הנוכחית וכפי שראינו גם במאה ה־20 ברור לחלוטין - הן ייחרבו עד היסוד, ותושביהן ייפגעו ויהפכו לחסרי כול ולפליטים.

המערב ינסה למזער בלחימה את הנזקים לאוכלוסייה ולתשתיות חיוניות במרחב האורבני, באמצעות שימוש בכלים המבוססים על טכנולוגיה עילית, בל"פ (לוחמה פסיכולוגית), בהפעלת מבצעי תודעה להרחקת האוכלוסייה הבלתי מעורבת מהמורדים ובנקיטת תמרון יבשתי משולב, איטי ומבוקר (כיבוש אל־מוצ'ל ארך 267 ימים, כיבוש אל־רקה 134 ימים ומאראווי 153 ימים), שתכליתו לצמצם את הפגיעה בתושבים ובתשתיות ולחסל את האויב. למרות כל אלה - ייהרסו הערים. כך קרה בעיר הואה ב־1968 בווייטנאם שחרבה; כמותה חרבו ונהרסו ערי יוגוסלביה במלחמות הבלקן בין השנים 1991-2001. ההרס לא פסח על ערי עיראק לאחר ההשתלטות האמריקנית על עיראק ב־2003 וההתקוממות העממית שהחלה בהנהגת פלגים אסלאמיים קיצוניים נגדה. לדוגמאות שלעיל יש להוסיף כמובן את סבבי הלחימה של צה"ל בערי דרום לבנון וברצועת עזה, המדגימים את ממדי ההרס והפגיעה באזרחים. אינני רואה בעתיד תוצאות אחרות ללחימה במרחב האורבני, על אף המאמצים הרבים המושקעים בתחומים שונים כדי לדייק ולצמצם את הנזקים. לא בכדי בחר האויב את העיר כשטח הלחימה.

מתמונת מצב זו ומהמציאות בפועל נגזרת שאלה נוספת: האם הכרעה פיזית של האויב בעיר, באמצעות חיסול או גירוש, יכולה להיחשב כניצחון עליו? התשובה המתבקשת, בעיקר לאנשי הצבא, היא כן מוחלט. הניצחון הצבאי הוא חלק מהעניין, ולא יהיה שלם אם הפן ההומני לא יטופל בהתאם ובמהירות. לא רצוי ואף לא ניתן להתעלם מהיום שאחרי; יש לפעול באופן רציף לשיקום העיר בכל אספקט למען תושביה ולטפל בפליטים טיפול הוגן, שאם לא כן - הבעיה שבעטייה נכנסים למלחמה או לקרב לא נפתרה, וזו רק שאלה של זמן מתי לריק השלטוני הקיים, לניכור ולתופעות השליליות של הפליטות תהיה כניסה מחודשת והתבססות של גורמים אסלאמיים קיצוניים, שתצריך סבב לחימה חדש.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

